

MOKSLINIS GYVENIMAS

ISTORIKŲ RENGIMO PERTVARKOS PRADŽIA

Vilniaus universitete 45 metus istorikai buvo rengiami pagal tokius pačius mokymo planus bei programas, kaip ir kituose SSRS vadinamuose periferiniuose universitetuose. Tokiu neapibrėžtu pavadinimu, aprėpiančiu ir tam tikrą atlaidumą, ir užvojeitą, ir netgi paniekinantį požiūrį, pabrėžiantį galimybių ribotumą, buvo vadinami visi universitetai, išskyrus Maskvos ir Leningrado. Tiems periferiniams universitetams sąjunginė ministerija bei iki jos buvę aukštojo mokslo valdymo struktūros parengdavo tipinius mokymo planus. Pagal juos kiekvienas fakultetas turėjo parengti sau darbinį plano variantą. Nebuvo leidžiama daryti jokių esminių pakeitimų, lyginant su tipiniu planu. Leidžiama buvo tik šiek tiek kosmetika: sukeisti disciplinas vietomis, perkelti kitur praktikas, parinkti konkrečius speekursus, pagal duotą pavyzdinį sąrašą ir pan. Siek tiek laisviau buvo leidžiama elgtis su plano pozicijos, pavadinimo "Respublikos specifikos disciplinos" valandomis. Šiai pozicijai buvo skirta 300 valandų. Paėmus iš čia 140 valandų rusų kalbos studijoms gilinti, kitas valandas buvo galima naudoti fakulteto tarybos nuožiūra. Paprastai ten būdavo įspraudžiamas Lietuvos istorijos minimalus kursas. Bet tai buvo labai mažai. Vėliau buvo įsigudrinta Lietuvos istorijos kursui siek tiek valandų "pavogti" iš kapitalaus SSRS istorijos kurso (motyvas paprastas: jeigu jau Lietuva yra SSRS dalis, tai ir kurso valandomis reikia dalintis). Maskvos ministerijos kontrolieriai, labai mėgę periferijos aukštųjų mokyklų atskirų specialybių išsamius kompleksinius, bet formalizuotus patikrinimus, Vilniaus universiteto istorijos specialybės nerevizavo, tad ir šitas "nusikaltimas" nebuvo atskleistas.

Po 1988/89 m.m. vykusių gana audringų svarstymų ir ginčų dėl istorikų rengimo kryptų, specialisto modelio ir netgi kai kurių mokymo disciplinų ateities, 1989 m. gegužės mėnesį buvo pirmas bandymas parengti individualų mokymo planą. Plano sudarymo principas: sinchronizuotas pasaulio, Lietuvos ir Rusijos bei SSRS istorijos dėstymas, prie šių disciplinų atitinkamai sinchroniškai pritaikant ir kai kurias kitas tam tinkamas disciplinas. Vienų disciplinų valandų kiekis buvo sumažintas (pvz., Rusijos ir SSRS istorijos, Azijos ir Afrikos šalių istorijos, Pietų ir Vakarų slavų istorijos, naujausių laikų istorijos), o kitų — padidintas (pvz., Lietuvos istorijos), lyginant su tuo, kas buvo ankstesniuose darbinuose mokymo planų variantuose. Toksai mokymo planas istorikams buvo beveik revoliucija specialistų rengimo procese. Suprantama, lyginant su tuo, kas buvo anksčiau, o ne su poreikiais. Bet apskritai liko ta pati disciplinų nomenklatūra kaip buvo tipiniuose

Maskvos planuose, tik su nedideliais pakeitimais (išimta SSKP istorija, mokslinis komunizmas, vietoje marksistinės lenininės filosofijos – filosofija, įdėta religijotyros, konstitucijų istorijos, krikščionybės istorijos disciplinos).

1990 m. pavasarį žengtas dar radikalesnis žingsnis. Jungtiniame istorijos katedrų posėdyje buvo apsvaisttas komisijos parengtas (prof. M. Jučas, doc. A. Bumblauskas, doc. S. Jegelevičius, doc. A. Kasperavičius) istorijos katedrų pertvarkymo ir naujo mokymo plano projektas. Gegužės 28 d. fakulteto istorikų taryba patvirtino komisijos parengtus naujus individualius mokymo planus dieninio skyriaus I ir II kursų mokymo planus. Tai iš principo naujo tipo mokymo planai (tiksliau visiškai naujo tipo I kurso mokymo planas ir jam pritaikytas II kurso mokymo planas, nes II kurso studentai metus jau buvo studijavę pagal 1989 metų planą).

Pirmojo kurso plano principas: 2 kursai plius 3 kursai, t.y. dviejų mokslo metų bendras mokslų blokas ir trijų mokslo metų profilinių ir specialiųjų kursų blokas, besibaigiantis valstybiniais egzaminais ir diplominio darbo gynimu. Prie I kurso plano struktūros savo prasme priderintas II kurso planas. Šito kurso planą visiškai pritaikyti prie I kurso plano nebeįmanoma. Todėl II kurso plano pagrindo principą sudaro 2.5 kurso plius 2.5 kurso.

Pagal šitą mokymo planą Vilniaus universitete iš istorikų mokymo planų išnyksta SSRS istorija kaip didžiausia valandų kiekiu disciplina, turėjusi ypatingos reikšmės mokymo procese, taip pat Azijos ir Afrikos šalių istorija bei Pietų ir Vakarų slavų istorija. Dabar plano pagrindą sudaro Lietuvos istorija, pasaulio (visuotinė) istorija, įvairios filosofijos disciplinos ir profiliniai kursai su juos detalizuojančiais ir papildančiais spekursais.

Pagal dieninio skyriaus naują I kurso mokymo planą parengtas planas neakivaizdinio skyriaus I kursui. Šito mokymo plano struktūros principas 3 (2.5) plius 3 (3.5) kursai. Neakivaizdinio skyriaus II kursui paliktas 1989 m. mokymo plano variantas.

Bendrame mokslų bloke yra filosofija, filosofijos istorija, politikos teorija, ekonominė teorija, religijotyra, logika, lotynų kalba, lenkų kalba, įvadas į specialybę, archeologijos įvadas, įvadas į socialinę antropologiją ir etnologiją, visuotinė istorija (senovės istorija, vidurinių amžių istorija, naujųjų amžių istorija, naujausiųjų laikų istorija), Lietuvos istorija, Vidurinių amžių Europos civilizacijos pagrindai. Pasaulio istorijos bendrajame kursui plane skirta 579 valandos. Beveik tiek pat laiko skirta ir Lietuvos istorijai (526 valandos).

Profiliniame mokslų bloke yra istorijos filosofija, istorijos tyrimų metodologija, Lietuvos istorijos istoriografija, Lietuvos istorijos šaltinytara, Lietuvos istorinė geografija, Lietuvos kultūros istorija, regionų istorija (privaloma visiems: Rusijos istorija, Lenkijos istorija, SSRS istorija, Prūsijos istorija, t.y. kaimynų istorija, ir pasirinktinai viena iš trijų

disciplinų: Latvijos istorija, Švedijos istorija, Čekijos ir Vengrijos istorija; iš viso kaimynų istorijai skirta 452 valandos), profiliniams kursams (829 valandos), spekkursams (433 valandos). Abiejuose blokuose filosofijos disciplinoms skirta 373 valandos.

Abiejuose blokuose (8 semestrai) numatytas kursas užsienio kalboms mokytis ir jų mokėjimui tobulinti. Toksai kursas universitetams apskritai gal ir nebūtų reikalingas, bet jis neišvengiamas kol mūsų vidurinėse mokyklose pagal seną tarybinės mokyklos palikimą blogai, neretai formaliai mokoma užsienio kalbų. Manoma, kad pirmus keturis semestrus būsimieji istorikai turėtų gilinti tos kalbos žinias, kurią mokėsi mokykloje (anglų, vokiečių, prancūzų), o kitus keturis semestrus galėtų mokytis kitos užsienio kalbos (pagal būsimuosius mokslinius interesus). Nors nereikėtų žmonėms trukdyti tęsti ir pirmosios kalbos gilesnes studijas.

Pagal naująjį istorikų mokymo planą būtų 5 profiliai: medievistikos, naujųjų amžių ir naujausiųjų laikų istorijos, archyvytyros ir paminėtytyros, archeologijos ir etnologijos, ekskursijų vadovų. Pirmieji du profiliai turėtų būti moksliniai ir pedagoginiai, kiti trys – moksliniai ir taikomieji.

Pertvarkius iš esmės mokymo planus, neišvengiamai turėjo būti žengta toliau esminio istorijos katedrų pertvarkymo keliu, t.y. įgyvendinti tai, apie ką 1988 ir 1989 metais tebuvo tik kalbama ir kai kuriuose katedrose kiek pasvarstoma. Istorikų katedroms senuoju organizaciniu pavidalu būtų gana komplikauta praktiškai įgyvendinti naująjį mokymo planą. Pagal mokymo metodinės komisijos pasiūlymą, fakulteto istorikų taryba 1990 m. gegužės 28 d. nutarė sukurti fakultete Lietuvos istorijos skyrių ir reformuoti istorijos katedras. Pagal tai Lietuvos istorijos skyriuje turėjo būti sukurtos 4 katedros ir atitinkamai perskirstyti dėstytojai bei perkelti į katedras tie katedrų vedėjai, kurių kadencija dar nesibaigė, ir laikinai paskirti iki konkurso vedėjai į vakuojančias vietas. Gegužės 29 d. universiteto taryba patvirtino istorikų tarybos nutarimą dėl istorijos katedrų pertvarkymo. Nuo 1990 m. rugsėjo 1 d. Istorijos fakulteto Lietuvos istorijos skyriuje pradėjo veikti tokios katedros: archeologijos ir etnologijos, senovės ir vidurinių amžių istorijos, naujųjų amžių istorijos, naujausiųjų laikų istorijos. Archeologijos ir etnologijos katedrai buvo priskirtos ir pagalbinių istorijos mokslų disciplinos. Projektuose netgi buvo numatyta šitą momentą užfiksuoti ir katedros pavadinime.

1990 m. liepos 27 d. Rektoriaus įsakymu "Dėl Istorijos fakulteto katedrų perskirstymo" buvo panaikintos iki tol buvusios Visuotinės istorijos, SSRS istorijos ir Lietuvos TSR istorijos katedros bei įteisintos keturios jau paminėtos naujos katedros.

Fakulteto istorikai katedrose buvo suskirstyti taip:

Archeologijos ir etnologijos katedra – l.e. vedėjo p. prof. Mykolas Michelbertas (nuo 1991 09 01 išrinktas katedros vedėju), prof. Pranė

Dundulienė, doc. Pranciškus Šabasevičius, v.d. Stasys Pamerneckis, asist. Akelsiejus Luchtanas, vyr.lab. Violeta Vasiliauskienė.

Senovės ir vidurinių amžių istorijos katedroje – vedėjas prof. Mečislovas Jučas, prof. Bronius Dundulis (0.5 etato), prof. Andrius Bendšius (0.5 etato), prof. Edvardas Gudavičius (0.5 etato), doc. Alfredas Bumblauskas, asistentai Zenonas Butkus ir Artūras Mickevičius, vyr.lab. Elvyra Matonienė. Šiai katedrai taip pat paskirta prof. Stanislovo Lasutkos vadovaujama mokslinių darbuotojų grupė, rengianti Lietuvos Statutų ir Lietuvos Metrikos publikacijas.

Naujųjų amžių istorijos katedra – vedėjas doc. Sigitas Jegelevičius, prof. Algirdas Šidlauskas, doc. Vytautas Lesčius, doc. Algirdas Vaitkūnas, asistentai Antanas Kulakauskas ir Arūnas Vyšniauskas, vyr. laborantės Dana Miešanec ir Janina Leonienė.

Naujausiųjų laikų istorijos katedra – l.e. vedėjo p. doc. Algis Kasperavičius (nuo 1991 09 01 išrinktas vedėju), prof. Robertas Žiugžda (0.5 etato), doc. Alfonsas Bacys, asistentai Saulius Kaubrys, Algirdas Jakubčionis ir Linas Janulevičius, vyr. laborantės Danguolė Skulsciūtė ir Irena Kalkytė.

Persikirstant dėstytojus į naujas katedras, atsižvelgta į jų mokslinius interesus ir svarbiausias pedagoginio darbo kryptis. Suprantama, kad po tokio esminio katedrų pertvarkymo neįmanoma pasiekti, jog visas katedrų mokslinis pedagoginis personalas atitiktų katedrų profilį savo mokslinio darbo kryptimi. Turės praėti apie 10 metų, kol tai išsilygins ir visų personalo narių mokslinio darbo kryptis sutaps su pedagoginių interesų kryptimi.

Sigitas Jegelevičius